

M. Balázs Ágnes¹

Népképviselő és csoportképviselő

„Tehát a »nép« minden tekintetben nyugodt lehet: bármi történik az államban, az mindig az ő akaratát, és érdekeit fejezi ki – legitim hatalom legális gyakorlásaként – s ezzel tökéletes népképviselő, népuralom (demokrácia) valósul meg, individualizmus és kollektivizmus harmóniájaként: a létező világok legjobbika. Annyira szép, hogy el kellene hinni.”²

Bevezetés

A fenti, Tamás András tollából származó idézet nagyon jól rámutat arra, hogy a népképviselői elv egy olyan gyönyörű ideál, amely kapcsán számos dilemma felvetődhet a gyakorlatban, amelyeket *Legistica* című könyvében alaposan elemez is a jogalkotás és képviselő kontextusában.³ Ilyen például a népképviselői elv és a szabad mandátum kapcsolata, vagy a népképviselő és pártképviselő kérdésköre, továbbá az elmélet és gyakorlat közötti feszültségek, vagy az, hogy a klasszikus képviselői demokráciára vonatkozó elméletek születésekor az általános választójog megvalósulásától még messze álltak az országok.⁴ A képviselt nép azonosíthatósága tekintetében pedig arra világít rá, hogy a képviselő megszemélyesítésnek, allegóriának tekinthető, a képviselt nép, a társadalom nem homogén, hiszen kulturális, szociológiai és egyéb értelemben különböző egyénekből áll, míg a klasszikus népképviselői felfogás „a »nép« előfeltételezett homogenitására” alapozott, a modern felfogások pedig a „homogenizálhatóságára”.⁵ Mindehhez köthetően, a népképviselői elv és a csoportképviselő

¹ Tanársegéd, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Alkotmányjogi és Összehasonlító Közjogi Tanszék. Kapcsolat: molnarn.balazs.agnes@uni-nke.hu.

² Tamás András: *Legistica. A jogalkotásban vázlatok*. Hetedik, átdolgozott kiadás. Budapest, NKTK, 2013. 180.

³ Tamás (2013): i. m. 172–186.

⁴ Tamás (2013): i. m. 179–181.

⁵ Tamás (2013): i. m. 182.

összeegyeztethetősége témakörében az utóbbi időszakban több dilemma is felmerül a szakirodalomban, illetve a közpolitikai napirenden.

A népképviselet és csoportképviselet összeegyeztethetősége három gyakorlati probléma mentén kerül előtérbe napjainkban:

- a gyermekek képviselete kapcsán, amikor egyes szerzők az úgynevezett „családi választójog” témájához köthetően latba vetik azt a tényt, hogy képviseleti demokráciában a képviselők elviekben a nép egészét, a választójoggal nem rendelkezőket is képviselik, a nép egészének érdekében járnak el,⁶ illetve amikor egyes szerzők felteszik azt a kérdést, hogy ha a kiskorú állampolgárok is részei a népnek, mivel lehet indokolni a választójogból való kizárásukat;⁷
- a nők képviselete kontextusában, elsősorban a politikatudományi szakirodalomban;⁸ és
- a nemzetiségek országgyűlési képviseletéhez köthetően, elsősorban az alkotmányjogi szakirodalomban.⁹

Mindezek közül a nemzetiségek képviseletének témáját Tamás András is megemlíti, a társadalom országos és helyi érdek szerinti megoszthatósága, a nép szakmai-hivatásrendi különbözősége, a szakszervezetek és érdekképviseletek, valamint az állampolgári szerveződések vagy civil szerveződései formák és a pártok kérdéskörén túl.¹⁰ Jelen tanulmányban a népképviselési elv mint ideál és a csoportképviselés elméleti összeegyeztethetőségét vizsgáljuk meg alaposabban, a nemzetiségek parlamenti képviseletének kérdéskörére fókuszálva.

⁶ Lásd például: Schanda Balázs: A jog lehetőségei a család védelmére. *Iustum Aequum Salutare*, 8. (2012), 2. 81; Könczöl Miklós: A „családi választójog” és a választójogi képviselet két lehetséges értelme. *Politikatudományi Szemle*, 27. (2018), 4. 43; Schanda Balázs: Kinek a szuverenitása? Általános és/vagy egyenlő választójog? In Bodnár Eszter – Pozsár-Szentmiklósy Zoltán – Somody Bernadette: *Tisztelgés a 70 éves Dezső Márta előtt*. Budapest, Gondolat, 2020. 82.

⁷ Lásd például: Schanda (2020): i. m. 81.

⁸ Lásd például: Várnagy Réka – Ilonszki Gabriella: Üvegplafonok. Pártok lent és fent. *Politikatudományi Szemle*, 21. (2012), 4. 7–28; Barlanginé Kelemen Ida: *Női képviselők – Női képviselet?* PhD-értekezés. Budapest, BCE Politikatudományi Intézet, 2008; Vajda Adrienn: *Lehetséges-e a nők képviselete nők nélkül? A női ügyek megjelenése a magyar Országgyűlésben (1998–2014)*. PhD-értekezés. Budapest, BCE Politikatudományi Doktori Iskola, Budapest, 2019.

⁹ Lásd például: Sente Zoltán: Egy- vagy kétkamarás Országgyűlést? In Téglási András (szerk.): *Szükség van-e kétkamarás parlamentre az új Alkotmányban?* Budapest, Az Országgyűlés Alkotmányügyi, Igazságügyi és Ügyrendi Bizottsága, 2011. 79–94; Erdős Csaba: Dilemmák a nemzetiségek országgyűlési képviseletével kapcsolatban. In Kálmán János (szerk.): *Quot capita, tot sententiae. A Batthyány Lajos Szakkollégium tanulmánykötete II*. Győr, Batthyány Lajos Szakkollégium, 2013. 249–273; Erdős Csaba: Az országgyűlési képviselők szabad mandátumának alapjai és az intézménnyel kapcsolatos legfontosabb kihívások. *Parlamenti Szemle*, 2. (2017), 2. 5–24.

¹⁰ Tamás (2013): i. m. 183–184.

A csoportképviselő elméleti háttere

A csoportképviselő elméleti háttere kapcsán elsőként a képviselő jelentéstartalmát és a különböző képviselő-felfogásokat érdemes feltárnunk. Dezső Márta *Képviselő és választás a parlamenti jogban* című művében a képviselő három felfogását emeli ki, amelyek következtében a politikai képviselő és népképviselő koronként és országonként eltérő tartalommal bír, illetve bírt. Elsőként megemlíti azt a felfogást, amely szerint a képviseltek és képviselők között megbízó-ügynök viszony áll fenn, és a képviselők a képviseltek nevében, a képviseltek érdekében cselekszenek, és amelyre a rendi képviselő épült. Másodiknak azt a felfogást említi, amely szerint a szabadon választott képviselők szabad mandátummal rendelkeznek, a „közjót”, a nemzet érdekeit képviselik, és amelyre alapozva létrejött a népképviselő. Harmadikként pedig azt a felfogást mutatja be, amely szerint a képviselő lényegében egyfajta statisztikai reprezentációt, az egyes csoportok karakterisztikus vonásainak megjelenítését jelenti, amelyen a szerző álláspontja szerint a képviselő „képmásteóriája” és az arányos képviselő elve alapul. Ezekén túl megemlíti a szimbolikus képviselőt is, amelyet azonban nem részletez.¹¹ Hanna Fenichel Pitkin a képviselőt megközelítése szerint formális, leíró (deskriptív), szimbolikus és szubsztantív (tartalmi) képviselőre osztotta fel,¹² bár utóbbi csupán körülírásszerűen jelenik meg nála, mint az a képviselőtípus, amikor a képviselők valakik, valamely csoport érdekében vagy valamely csoportért cselekszenek.¹³ A szubsztantív képviselő alapvetése a képviselők képviseltek érdekében történő cselekvése (*acting for*), amely vonása miatt Sebők Miklós a képviselői demokrácia megbízó-ügynök elméleti modellje előfutáraként jelöli meg.¹⁴ A formális képviselő az intézményi keretet jelöli, a szimbolikus képviselőnél a képviselő mint állapot jelenik meg, a leíró képviselő pedig valamely csoport képviselői szervben való jelenlétét, számszerű képviselőtét jelenti.¹⁵ Napjainkban is vitatott kérdés az, hogy a leíró képviselő, vagyis egy csoportnak a társadalomban betöltött arálynak megfelelő jelenléte a népképviselői szervezetekben előfeltétel-e a szubsztantív (tartalmi) képviselőnek, vagyis annak, hogy az adott csoport érdekei tartalmilag ténylegesen megjelenjenek a döntéshozatalban.¹⁶

¹¹ Dezső Márta: *Képviselő és választás a parlamenti jogban*. Budapest, KJK – MTA ÁJTI, 1998. 18–20.

¹² Hanna Fenichel Pitkin: *The concept of representation*. Berkeley – Los Angeles – London, University of California Press, 1967.

¹³ Vajda (2019): i. m. 20.

¹⁴ Sebők Miklós: A képviselői demokrácia megbízó-ügynök elméleti modellje. *Politikatudományi Szemle*, 24. (2015), 2. 8.

¹⁵ Vajda (2019): i. m. 21.

¹⁶ Várnagy–Ilonszki (2012): i. m. 9.

Pitkin úgy fogta fel a képviseletet, mint a képviselők képviseltek érdekében történő cselekvését (szubsztantív képviselet). Ebben a felfogásban a képviselők responzívok, ugyanakkor a képviseltektől független, szabad mandátummal rendelkező cselekvők, és akár a képviseltek akaratával szemben is cselekedhetnek, amennyiben az ellentétes saját érdekeikkel. Pitkin a szubsztantív képviselet-felfogással egyenesen összeegyeztethetetlennek találta a leíró képviseletet. Úgy gondolta, hogy amennyiben az egyes, különböző csoportokhoz tartozó képviseltek kívánságaira és érdekeire úgy tekintünk, mintha azt csak saját maguk közül valók tudnák meghatározni, az maga után vonja azt a feltevést, hogy a képviselőknek a képviseltjeik kívánságainak megfelelően kell cselekednie, ami pedig végső soron, szélsőséges esetben ellehetlenítheti azt, hogy a képviselő a képviseltek tényleges érdekeinek megfelelően cselekedjen.¹⁷

Ezzel szemben ma számos szerző úgy gondolja, hogy ahhoz, hogy a képviseltek érdekei megjelenjenek a választott testületekben, a csoportok tagjainak jelen kell lenniük azokban, tehát biztosítani kell a leíró képviseletüket. Az egyes csoportok parlamentekben biztosítandó leíró képviselete mellett érvelő szerzők rendszerint osztják azt az előfeltevést, miszerint ha ezeket a csoportokat állandóan és szisztematikusan kizárják a képviseletből, azáltal a politikai közösségből is kitaszításra kerülnek. Emellett a csoportképviselet szimbolikus jelentősége, a marginalizált csoportok közéléhez, politikai diskurzushoz, képviselőkhöz való jobb hozzáférése, továbbá a demokratikus viták szélesebb látókörűvé tétele is rendszerint érvként merül fel az ide tartozó szerzőknél.¹⁸

Jane Mansbridge négy kontextust vagy funkciót jelöl meg, amelyek tekintetében a hátrányos helyzetben lévő csoportok tagjai szeretnék, ha leíró képviseletük megvalósulna, ha a csoportjukhoz tartozó, hasonló élményekkel és gondolatokkal rendelkező személyek képviselnék őket. Ezek közül a funkciók közül kettőt olyanak tart, amelyek esetében a leíró képviselet egyben a szubsztantív képviseletet is elősegíti, mivel a minőségi kommunikációt támogatja. Ezek a pontos kommunikáció bizalmatlanság esetén, azaz ha a kisebbséghez tartozó úgy érzi, hogy mások nem képviselik, megfelelően ki tudja fejezni magát, és a kevésbé kiforrott, nem kikristályosodott, nem teljesen kifejezett érdekek kapcsán való innovatív gondolkodás. A másik kettő esetében pedig a leíró képviselet egyéb, a szubsztantív képviseleten túli előnyökhöz vezet, méghozzá megmutatja az adott kisebbségi csoportok oly hosszú időn át megkérdőjelezett irányítási képességét, valamint a politikai rendszer de facto legitimációjának növelőjeként hat azáltal, hogy a korábban kizárt, illetve

¹⁷ Pitkin (1967): i. m. 209–210.

¹⁸ Karen Bird – Thomas Saalfeld – Andreas M. Wüst: Ethnic diversity, political participation and representation: a theoretical framework. In Karen Bird – Thomas Saalfeld – Andreas M. Wüst (szerk.): *The political representation of immigrants and minorities*. Abingdon, Routledge, 2011. 5.

diszkriminált csoportokat bevonják a döntéshozatalba.¹⁹ Mansbridge sorra vette a deskriptív képviselő megvalósítása kapcsán felmerülő dilemmákat, problémákat, ellenérveket is. Idetartozik az a kérdés, hogy hogyan választhatjuk ki, mely csoportok ilyesfajta képviselője valósuljon meg, miért pont ezeket a csoportokat válasszuk ki, és az egyes csoportokat hányan képviseljék.²⁰ További problémaként veti fel azt, hogy ha a kisebbségek leíró képviselője mellett foglalunk állást, akkor gyakorlatilag azt feltételezzük, hogy a csoport tagjainak érdekei egységesek, amelyet a képviselőik egységesen képviselni tudnak.²¹ A leíró képviselő további áráként jelöli meg a törésvonalak erősödését, az ország népéhez való tartozás érzésének csökkenését a kisebbséghez tartozókban, a kisebbségi választókerületek megrajzolása esetén a más választókerületekben való befolyás csökkenését, továbbá a csökkent elszámoltathatóság és elszámoltatás lehetőségét, az adott csoport tagjainak identitásalapú magas fokú lojalitása miatt.²² Összességében arra jut, hogy nem mindig szükséges az egyes csoportok leíró képviselőjének megvalósítása, mindig költség-haszon elemzést végezve, az adott kontextust pontosan ismerve lehet eldönteni azt, hogy alkalmazni kell-e.²³

Melissa S. Williams egyenesen a liberális képviselő kudarcáról beszél a marginalizált csoportok képviselője kapcsán. A liberális képviselőt két alapelv, még hozzá az „egy ember – egy szavazat” elve és a pluralizmus megtestesülésével azonosítja.²⁴ Írásából megtudhatjuk, hogy az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága „egy ember – egy szavazat” doktrínájának kritikusai gyakran amellet érvelnek, hogy az az egyenlően súlyozott szavazatoknak tisztán a formális aspektusára fókuszál, és nem veszi figyelembe, hogy a képviselők nem képesek az egyes egyéneket képviselni. Williams ezzel kapcsolatban a képviselőt mint mediációt felfogva azon az állásponton van, hogy a választókat érdekcsoportokba kellene rendezni, és a törvényhozási folyamatban ezek mentén az érdekek mentén kellene a képviselőknek felszólalniuk.²⁵ Véleménye szerint a liberális képviselő intézményei önmagukban nem elegendők és alkalmasak a jelenben és múltban oly sok hátrányt szenvedett marginalizált csoportok (kisebbségek, nők) érdekeinek megfelelő képviselőjére, a „tisztességes” képviselő biztosításához szükségesek bizonyos, azt elősegítő intézmények, mint például a választókerületek etnikai alapon történő megrajzolása,

¹⁹ Jane Mansbridge: Should blacks represent blacks and women represent women? A contingent „yes”. *Journal of Politics*, 61. (1999), 3. 628.

²⁰ Mansbridge (1999): i. m. 633.

²¹ Mansbridge (1999): i. m. 637.

²² Mansbridge (1999): i. m. 639–640.

²³ Mansbridge (1999): i. m. 654.

²⁴ Melissa S. Williams: *Voice, trust, and memory: Marginalized groups and the failings of liberal representation*. Princeton, Princeton University Press, 2000. 62.

²⁵ Williams (2000): i. m. 63–64.

a fenntartott mandátumok rendszere, a konszociális állam, az arányos választási rendszer vagy a párton belüli kvóták.²⁶ A törvényhozás folyamatát pedig sokkal inkább deliberatív, mint konfrontatív módon tartja megvalósítandónak.²⁷

**A népképviselési elv és a csoportképviselés összeegyeztethetőségének
dilemmái a jogtudományi szakirodalomban
a nemzetiségek parlamenti képviselése kapcsán**

Tamás András írásának megjelenésekor a nemzetiségek parlamenti képviselése még nem valósult meg a gyakorlatban Magyarországon, a kisebbségi érdekek megjelenítésének színhelyéül a kisebbségi önkormányzatok szolgáltak. A nemzetiségek törvényhozásban való részvétele kapcsán hangsúlyozta, hogy „[r]endkívül szövevényes kérdéskomplexummá tehető a közpolitikában, amelynek a jogi szabályozása – bármi legyen is tartalma – politikai alapon szinte mindig kifogásolható, vitatható.”²⁸

Szente Zoltán a 2010-et követő alkotmányozási folyamat kontextusában számos aggályát osztotta meg a nemzetiségek parlamenti képviselése és a népképviselési elv összeegyeztethetősége kapcsán. Olyan dilemmákat vet fel, mint hogy ha a nemzeti és etnikai kisebbségek számára pozitív megkülönböztetés céljából biztosítjuk a parlamenti képviseletet, abban az esetben a különböző csoportok népképviselési elvtől eltérő alapon nyugvó képviseletének lehetőségét parttalanná tennénk, mivel „a társadalom valójában végtelen számú kisebbségképző ismérv alapján tagolható”, s nehéz lenne igazolni, hogy miért éppen a kisebbségek rendelkezzenek speciális parlamenti képviselettel.²⁹ A fentiekben láthattuk, hogy ez a felvetés például Jane Mansbridge-nél is megjelenik.³⁰ Szente további fontos kérdéseket is feltesz, mint például azt, hogy ha speciális kisebbségi képviseletet teremtünk, a nem kisebbségi képviselők csupán a nem kisebbségeket képviselik-e. Álláspontja szerint ekkor a népképviselés elve sérül, ám ellenkező esetben pedig kettős képviselethez jutnak a kisebbségek. Megkérdőjelezi továbbá, hogy létezik-e egységes kisebbségi érdek, amit képviselni lehet.³¹ Ehhez hozzá kell tennünk, hogy a népnek még kevésbé vannak egységes érdekei, mint a kisebbségeknek, a teljes politikai közösségen belül sokkalta többféle érdeket kell aggregálni, majd artikulálni, mint egy-egy alcsoport tekintetében.

²⁶ Williams (2000): i. m. 203–220.

²⁷ Williams (2000): i. m. 221.

²⁸ Tamás (2013): i. m. 183–184.

²⁹ Szente (2011): i. m. 87.

³⁰ Mansbridge (1999): i. m. 633.

³¹ Szente (2011): i. m. 88.

Erdős Csaba elemzi azt a dilemmát, miszerint ha a képviselők az egész népet, a „köz érdekeit” képviselik, a nemzetiségi képviselők megválasztása azt jelentené-e, hogy a „köz érdekeinek” a nemzetiségek érdekei nem képezik a részét.³² Ezt a kérdést Szente Zoltán is felteszi, sőt továbbmenve ezen a gondolaton azt is felveti, hogy ha a kettő érdek mégis egybeesik, külön nemzetiségi képviselő választása esetén a nemzetiségi kettős képviselethez jutnának.³³ Ehhez kapcsolódó lehetséges ellenérvként Erdős Csaba kijelenti, hogy ha úgy értelmezzük, hogy a kisebbségi képviselő a „köz” érdekeit képviseli, és nem csak a nemzetiségeket, akkor ez a dilemma feloldódik. Hozzáteszi azt is, hogy a jogalkotó szándéka feltehetőleg az utóbbi értelmezés irányába hat.³⁴ Összességében úgy látja, hogy – bár a szabad mandátum elve nem sérül az utasításig menően – azért a nemzeti képviselő bizonyos mértékig mégis eltávolodik a „köz érdekeinek képviseletétől”.³⁵ A köz és nemzetiségek érdekei kapcsán Kállai Péter felvet egy további dilemmát, méghozzá azt, hogy szerencsés-e az Országgyűlésről szóló törvény azon fordulata, amely szerint a nemzetiségi szószólók „tevékenységüket a köz és az adott nemzetiség érdekeiben végzik”, álláspontja szerint elválasztva e két érdeket.³⁶ Álláspontunk e fordulat kapcsán az, hogy itt inkább a nemzetiségi érdek kiemeléséről van szó, mintsem a két érdek elválasztásáról.

Zárszó

A nemzetiségek országgyűlési képviseletének megteremtése egyértelműen a népképviseleti elv megbontásán és azon a feltevésen alapul, hogy a nemzetiségi jobban képviselik a nemzetiségi érdekeit, mint a nem nemzetiségi képviselők, továbbá azon, hogy a nemzetiségiakat ezért hozzá kell segíteni az országgyűlési jelenléthez, mivel önerejükkel nehezen jutnak be az Országgyűlésbe. A népképviseleti elv, a teljes nép képviseletének ideálja mellé az alkotmányos rendbe beemelésre került egy kiemelt csoport, a nemzetiségek képviselete, ami tulajdonképpen abból a felfogásból indul ki, hogy az adott csoport törvényhozásban való jelenléte szükséges ahhoz, hogy a képviselők a képviseltek érdekében cselekedjenek, hogy a nemzetiségi érdekek megjelenjenek a parlamenti napirenden. Ha egy mélyebb pillantást vetünk a nemzetiségi szószólók 2014–2018-as parlamenti ciklusban való tevékenységére, azt láthatjuk, hogy a gyakorlatban némiképp képesek voltak a parlamenti napirend

³² Erdős (2013): i. m. 263–264; Erdős (2017): i. m. 22.

³³ Szente (2011): i. m. 88.

³⁴ Erdős (2013): i. m. 264; Erdős (2017): i. m. 22–23.

³⁵ Erdős (2017): i. m. 23.

³⁶ Kállai Péter: Képviselő-e a szószóló? Nemzetiségi képviselet a magyar Országgyűlésben. *MTA Law Working Papers*, (2017), 12. 7.

valamiféle befolyásolására, és így a jogalkotásra is gyakoroltak némi hatást, még akkor is, ha jogosítványaik a teljes jogú parlamenti képviselőkhez képest szűkebbek. Mivel jogilag szabályozottan csak a nemzetiségek jogaihoz és érdekeihez kapcsolódóan szólalhatnak fel, illetve bizottságuk csak ilyen kérdésekben nyújthat be javaslatot, természetesen nem meglepő, hogy csak ilyen kérdések kapcsán végeztek tevékenységet a parlamentben.³⁷ A 2018-tól kezdődő ciklus tekintetében fontos megemlíteni, hogy Ritter Imre korábbi német szöszölő immár teljes jogú képviselőként vesz részt a parlamentben, ennek megfelelően minden, a nemzetiségek jogait és érdekeit nem érintő kérdésben is szavaz, illetve szavazhat, felszólalni azonban csak a nemzetiségek jogait és érdekeit érintő kérdésben szokott.³⁸

A nemzetiségek képviselőjének népképviselői elvvel való összeegyeztethetősége kapcsán az egyes szerzők kevésbé térnek ki arra a dilemmára, hogy mivel egy tisztán népképviselői alapon megválasztott, a nép egészét képviselő Országgyűlés fogadta el a nemzetiségek parlamenti képviselőjének rendszerét, az nem volna-e elég ok, hogy megnyugodjunk afelől, hogy a nemzetiségek parlamenti képviselője a „nép”, a „köz” érdeke, és nem csak a nemzetiségeké. Ennek kapcsán hangsúlyozni kell, hogy a teljes nép érdekeinek képviselője mindig fikció, hiszen a népképviselői elven megválasztott képviselők is gyakran részérdekeket képviselnek a gyakorlatban, de ha ez nem így volna, akkor is feltehetnénk a kérdést, hogy jelenthet-e a gyakorlatban a teljes nép érdekeinek képviselője mást, mint a képviselő saját felfogása szerinti „köz” érdekében álló döntések meghozatalát, és hogy vajon a nemzetiségi szöszölők és nemzetiségi képviselők úgy gondolnák-e, hogy a nemzetiségek érdekeinek érvényesülése ellentétes volna a „köz” érdekeivel. És ebben az esetben még nem tértünk ki a pártfegyelem kérdéskörére. Tamás András ennek kapcsán egyenesen úgy fogalmaz, hogy a képviselőt csak jelképesen tekinthetjük a „nép” képviselőjének, mert a képviselők többsége ténylegesen pártok színeiben indul, és ténylegesen pártképviselő, így a népuralom gyakorlatilag párturalom, a népakarat pedig pártakarat.³⁹ Összességében elmondhatjuk, hogy a nemzetiségek speciális parlamenti képviselője – csakúgy, mint bármiféle csoport érdekeinek képviselője – a sok tekintetben fikciókra épülő népképviselői elvhez képest eltérő felfogásra alapul, aminek kapcsán a szakirodalomban felvetődő számos probléma, úgymint hogy ha megvalósítjuk a társadalom egyes alcsoportjainak speciális képviselőjét, kiket válasszunk, és miért pont őket, jogi-dogmatikai alapon nehezen megválaszolható, és – az alkotmányos korlátok között – mindig a jogalkotó preferenciái fognak dominálni a meghatározásánál.

³⁷ Lásd M. Balázs Ágnes: Szólnak a szöszölők? – A nemzetiségi szöszölők hatása a parlamenti napirendre. *REGIO. Kisebbség Kultúra Politika Társadalom*, 25. (2017), 3. 231–259.

³⁸ Aktív képviselői névsor – Országgyűlés – Felszólalások – Ritter Imre (2020. december 16-ig): <https://bit.ly/3csS8nG>.

³⁹ Tamás (2013): i. m. 180–182.

Irodalomjegyzék

- Barlanginé Kelemen Ida: *Női képviselők – Női képviselet?* PhD-értekezés. Budapest, BCE Politikatudományi Intézet, 2008.
- Bird, Karen – Thomas Saalfeld – Andreas M. Wüst: Ethnic diversity, political participation and representation: a theoretical framework. In Karen Bird – Thomas Saalfeld – Andreas M. Wüst (szerk.): *The political representation of immigrants and minorities*. Abingdon, Routledge, 2011. 1–21. Online: <https://doi.org/10.4324/9780203843604>
- Dezső Márta: *Képviselet és választás a parlamenti jogban*. Budapest, KJK – MTA ÁJTI, 1998.
- Erdős Csaba: Dilemmák a nemzetiségek országgyűlési képviseletével kapcsolatban. In Kálmán János (szerk.): *Quot capita, tot sententiae. A Batthyány Lajos Szakkollégium tanulmánykötete II*. Győr, Batthyány Lajos Szakkollégium, 2013. 249–273.
- Erdős Csaba: Az országgyűlési képviselők szabad mandátumának alapjai és az intézménnyel kapcsolatos legfontosabb kihívások. *Parlamenti Szemle*, 2. (2017), 2. 5–24.
- Kállai Péter: Képviselő-e a szószóló? Nemzetiségi képviselet a magyar Országgyűlésben. *MTA Law Working Papers*, (2017), 12. Online: https://jog.tk.hu/uploads/files/2017_12_Kallai.pdf
- Könczöl Miklós: A „családi választójog” és a választójogi képviselet két lehetséges értelme. *Politikatudományi Szemle*, 27. (2018), 4. 42–59. Online: <https://doi.org/10.30718/POLTUD.HU.2018.4.42-59>
- Mansbridge, Jane: Should blacks represent blacks and women represent women? A contingent „yes”. *Journal of Politics*, 61. (1999), 3. 628–657. Online: <https://doi.org/10.2307/2647821>
- M. Balázs Ágnes: Szólnak a szószólók? – A nemzetiségi szószólók hatása a parlamenti napirendre. *REGIO. Kisebbség Kultúra Politika Társadalom*, 25. (2017), 3. 231–259. Online: <http://dx.doi.org/10.17355/rkkpt.v25i3.178>
- Pitkin, Hanna Fenichel: *The concept of representation*. Berkeley – Los Angeles – London, University of California Press, 1967.
- Sebők Miklós: A képviseleti demokrácia megbízó-ügynök elméleti modellje. *Politikatudományi Szemle*, 24. (2015), 2. 7–26.
- Schanda Balázs: A jog lehetőségei a család védelmére. *Iustum Aequum Salutare*, 8. (2012), 2. 77–88.
- Schanda Balázs: Kinek a szuverenitása? Általános és/vagy egyenlő választójog? In Bodnár Eszter – Pozsár-Szentmiklósy Zoltán – Somody Bernadette: *Tisztelgés a 70 éves Dezső Márta előtt*. Budapest, Gondolat, 2020. 79–86.
- Szente Zoltán: Egy- vagy kétkamarás Országgyűlést? In Téglási András (szerk.): *Szükség van-e kétkamarás parlamentre az új Alkotmányban?* Budapest, Országgyűlés Alkotmányügyi, Igazságügyi és Ügyrendi Bizottsága, 2011. 79–94.
- Tamás András: *Legistica. A jogalkotástan vázlata*. Hetedik, átdolgozott kiadás. Budapest, NKTK, 2013.
- Vajda Adrienn: *Lehetséges-e a nők képviselete nők nélkül? A női ügyek megjelenése a magyar Országgyűlésben (1998–2014)*. PhD-értekezés. Budapest, BCE Politikatudományi Doktori Iskola, 2019.
- Várnagy Réka – Ilonszki Gabriella: Üvegplafonok. Pártok lent és fent. *Politikatudományi Szemle*, 21. (2012), 4. 7–28.
- Williams, Melissa S.: *Voice, trust, and memory: Marginalized groups and the failings of liberal representation*. Princeton, Princeton University Press, 2000.